

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

मंगळवार, जानेवारी ६, २००९/पौष १६, शके १९३०

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग चार

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २००९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १.— महाराष्ट्र राज्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणास चालना देण्यासाठी मंडळे स्थापन करण्याकरिता तसेच त्या कामगारांना विविध वित्तीय लाभ देण्यासाठी निधी निर्माण करण्याकरिता आणि त्याच्याशी संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी अधिनियम ..	पृष्ठे १-१२
--	----------------

दिनांक ५ जानेवारी २००९ रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

ह. बा. पटेल,
सचिव,
महाराष्ट्र शासन,
विधी व न्याय विभाग.

सन २००९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर “ महाराष्ट्र शासन राजपत्रात ”

दिनांक ६ जानेवारी २००९ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र राज्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणास चालना देण्यासाठी मंडळे स्थापन करण्याकरिता तसेच त्या कामगारांना विविध वित्तीय लाभ देण्यासाठी निधी निर्माण करण्याकरिता आणि त्याच्याशी संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी अधिनियम.

ज्याअर्था, महाराष्ट्र राज्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणास चालना देण्यासाठी मंडळे स्थापन करण्याकरिता तसेच त्या कामगारांना विविध वित्तीय लाभ देण्यासाठी निधी निर्माण करण्याकरिता आणि त्याच्याशी संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करणे इष्ट आहे ;

(१)

त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या एकोणसाठाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :-

संक्षिप्त नाव व प्रारंभ. १. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र घरेलू कामगार कल्याण मंडळ अधिनियम, २००८ असे म्हणावे.

(२) तो, राज्य शासन, राजपत्रातील आंधसूचनेद्वारे विनिर्दिष्ट करील अशा क्षेत्रामध्ये आणि नेमून देईल अशा दिनांकास अंमलात येईल आणि वेगवेगळ्या क्षेत्रांकरिता वेगवेगळे दिनांक नेमून देता येतील.

व्याख्या. २. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,---

(क) "सल्लागार समिती" याचा अर्थ, कलम २५ अन्वये स्थापन करण्यात आलेली सल्लागार समिती, असा आहे ;

(ख) "लाभार्थी" याचा अर्थ, कलम ११ अन्वये नोंदणी केलेला घरेलू कामगार, असा आहे ;

(ग) "मंडळ" याचा अर्थ, कलम ३ अन्वये स्थापन करण्यात आलेले मंडळ, असा आहे ;

(घ) "घरेलू काम" याचा अर्थ, कामाच्या ठिकाणी करावयाची झाडलोट करणे, भांडी घासणे, कपडे धुणे, स्वयंपाक करणे यांसारखी घरगुती कामे आणि मालक व घरेलू कामगार यांनी परस्पर सहमतीने ठरवलेले असे शारीरिक कष्टाचे काम, असा आहे ;

(ङ) "घरेलू कामगार" याचा अर्थ, घरेलू काम करण्याकरिता ठेवण्यात आलेला कामगार, असा आहे ;

(च) "मालक" याचा, घरेलू कामगाराच्या संबंधातील अर्थ, कुटुंबाचा प्रमुख किंवा कुटुंबचालक म्हणून नियंत्रण असणारी व्यक्ती, असा आहे ;

(छ) "निधी" याचा अर्थ, मंडळाने कलम १५ अन्वये स्थापन केलेला निधी, असा आहे ;

(ज) "शासन किंवा राज्य शासन" याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे ;

(झ) "सदस्य" याचा अर्थ, मंडळाचा सदस्य, असा आहे आणि यात मंडळाच्या अध्यक्षचा समावेश होतो ;

(ञ) "विहित" याचा अर्थ, नियमांद्वारे विहित केलेले, असा आहे ;

(ट) "विनियम" याचा अर्थ, मंडळाने केलेले विनियम, असा आहे ;

(ठ) "नियम" याचा अर्थ, शासनाने केलेले नियम, असा आहे ; आणि

(ड) "कामाचे ठिकाण" याचा अर्थ, जेथे किंवा ज्याच्या कोणत्याही भागात कोणतेही घरेलू काम केले जाते आहे किंवा सर्वसाधारणपणे केले जाते असा कोणताही निवासी बंगला, वाडा, घर, सदनिका, टोलेजंग इमारत, टुमदार घर (व्हिला) किंवा अशी इतर जागा आणि त्याच्या सभोवतालचे अंगण, असा आहे.

३. (१) राज्य शासनास, जिल्ह्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणासाठी योजना मंडळे स्थापन तयार करण्याच्या व त्या कार्यान्वित करण्याच्या प्रयोजनांकरिता, राजपत्रातील करणे. अधिसूचनेद्वारे, “ ..... जिल्हा घरेलू कामगार मंडळ ” या नावाची अनेक मंडळे स्थापन करता येतील :

परंतु, राज्य शासनास, दोन किंवा अधिक जिल्ह्यांकरिता मिळून असे एक मंडळ स्थापन करता येईल :

परंतु आणखी असे की, राज्य शासनास, अशाच अधिसूचनेद्वारे, एका जिल्ह्याकरिता एकापेक्षा अधिक मंडळेदेखील स्थापन करता येतील आणि अशा मंडळांना जेवढ्या क्षेत्रामध्ये अधिकारिता असेल त्या क्षेत्राच्या स्थानिक मर्यादा देखील विनिर्दिष्ट करता येतील.

(२) असे प्रत्येक मंडळ हे, अखंड परंपरा असलेला व सामाईक मुद्रा असलेला एक निगम निकाय असेल आणि त्यास मालमत्ता संपादन करण्याचा, धारण करण्याचा व ती निकालात काढण्याचा आणि करार करण्याचा अधिकार असेल आणि त्या नावाने त्यास दावा दाखल करता येईल किंवा त्याच्याविरुद्ध दावा दाखल करता येईल.

(३) या मंडळामध्ये मालक, घरेलू कामगार व राज्य शासन यांचे प्रतिनिधित्व करणारे, राज्य शासनाने वेळोवेळी नामनिर्देशित केलेले सदस्य असतील.

(४) मालक व घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या सदस्यांची संख्या समसमान असेल आणि राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या सदस्यांची संख्या ही, मालक व घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या एकूण सदस्यसंख्येच्या एक तृतीयांशाहून अधिक असणार नाही.

(५) राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी नियुक्त केलेल्या सदस्यांपैकी राज्य शासनाने याबाबतीत नामनिर्देशित केलेला एक सदस्य हा मंडळाचा अध्यक्ष असेल.

(६) अध्यक्षसह सर्व सदस्यांच्या नामनिर्देशनानंतर, राज्य शासन, मंडळाच्या सर्व सदस्यांची नावे, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, प्रसिद्ध करील.

(७) मंडळाच्या सदस्यांचा पदावधी हा विहित करण्यात येईल त्याप्रमाणे असेल.

(८) मंडळाच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी, (राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य नसेल अशा) प्रत्येक सदस्यास, मंडळाच्या निधीतून, विहित करण्यात येईल अशा दराने प्रवास भत्ता व दैनिक भत्ता देण्यात येईल.

(९) मंडळाच्या बैठकी व या बैठकींमध्ये अनुसरावयाची कार्यपद्धती आणि त्यांना पूरक किंवा सहाय्यभूत अशा सर्व बाबी या, विनियमांमध्ये निर्धारित केल्याप्रमाणे असतील.

४. (१) एखाद्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रासाठी कोणत्याही कारणास्तव, कलम ३ च्या तरतुदी अनुसार, मंडळ स्थापन करणे अशक्य आहे असे जर राज्य शासनाला वाटले तर त्याबाबतीत राज्य शासनास, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, एखाद्या व्यक्तीची नियुक्ती करता येईल आणि अशी व्यक्ती अशा विनिर्दिष्ट क्षेत्रासाठी कलम ३ अन्वये यथोचितरीत्या मंडळ स्थापन होईपर्यंत पद धारण करील.

एकाच व्यक्तीचा समावेश असणारे मंडळ नियुक्त करण्याचा राज्य शासनाचा अधिकार.

(२) अशा रीतीने नियुक्त केलेली व्यक्ती म्हणजे तात्पुरते स्थापन केलेले मंडळ असल्याचे मानण्यात येईल आणि ती या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये मंडळाला प्रदान केलेल्या सर्व अधिकारांचा वापर करील आणि नेमून दिलेली सर्व कार्ये आणि कर्तव्ये पार पाडील. ती, कलम ३ अन्वये यथोचितरित्या स्थापन केलेल्या मंडळाच्या पहिल्या बैठकीच्या दिनांकाच्या लगतपूर्वीच्या दिवसापर्यंत पद धारण करणे चालू ठेवील.

(३) मंडळ म्हणून असणाऱ्या व्यक्तीस, मंडळाच्या निधीतून, राज्य शासन निर्धारित करील त्याप्रमाणे मानधन मिळेल आणि त्याप्रमाणे तिच्या सेवेच्या अटी व इतर शर्ती असतील.

सदस्यांची
अनर्हता व
त्यांना पदावरून
दूर करणे.

५. (१) जर एखादी व्यक्ती,—

(क) मंडळाची वेतनी अधिकारी असेल ;

(ख) नादार म्हणून घोषित झाली आहे किंवा कोणत्याही वेळी नादार म्हणून घोषित करण्यात आली असेल ;

(ग) वेडी असल्याचे दिसून आले असेल किंवा विकल मनाची झाली असेल ; किंवा

(घ) तिला नैतिक अधःपतन अंतर्भूत असलेल्या कोणत्याही अपराधाबद्दल दोषी ठरविण्यात आले असेल,—

तर, अशा कोणत्याही व्यक्तीला, मंडळाचा सदस्य म्हणून निवडण्यात येणार नाही किंवा तिचे मंडळाचा सदस्य असणे पुढे चालू राहणार नाही.

(२) जर,—

(क) एखाद्या सदस्याकडे पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केलेली कोणतीही अनर्हता असेल किंवा त्यांपैकी कोणत्याही अनर्हतेस तो पात्र झाला असेल ; किंवा

(ख) मंडळाच्या परवानगीशिवाय मंडळाच्या लागोपाठच्या तीनहून अधिक बैठकींना तो गैरहजर राहिला असेल, किंवा

(ग) राज्य शासनाच्या मते त्याने आपल्या सदस्यपदाचा अशा प्रकारे गैरवापर केलेला असेल की त्यामुळे त्याचे त्या पदावर पुढे चालू राहणे लोकहिताच्या दृष्टीने अहितकारक असेल किंवा अन्यथा असा सदस्य म्हणून त्याला पुढे चालू ठेवण्याच्या दृष्टीने तो अयोग्य असेल किंवा अनुरूप नसेल,—

तर, राज्य शासनास, अशा कोणत्याही सदस्यास पदावरून दूर करता येईल :

परंतु, कोणत्याही व्यक्तीला, तिला पदावरून का दूर करण्यात येऊ नये याचे कारण दाखविण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज खंड (ग) अन्वये पदावरून दूर करण्यात येणार नाही.

(३) या अधिनियमाच्या अन्य कोणत्याही तरतुदींमध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, सर्व सदस्य राज्य शासनाची मर्जी असेपर्यंत पद धारण करतील आणि जर, राज्य शासनाच्या मते,—

(क) मालक आणि घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य, मालक किंवा, यथास्थिति, घरेलू कामगार यांचे योग्य प्रकारे प्रतिनिधित्व करत नसेल ; किंवा

(ख) परिस्थितीची निकड किंवा राज्य शासनाच्या सेवेमधील आवश्यकता लक्षात घेता, राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य, यापुढे राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करू शकणार नसेल,—

तर, त्यास, आदेशाद्वारे, अशा सर्व किंवा कोणत्याही सदस्यास केव्हाही पदावरून दूर करता येईल.

६. मंडळाच्या कोणत्याही सदस्यास, केव्हाही, राज्य शासनाला उद्देशून लेखी स्वरूपात आपल्या सहीनिशी आपल्या पदाचा राजीनामा देता येईल, आणि राजीनामा स्वीकारण्यात आल्यानंतर त्याचे पद रिक्त होईल. सदस्याने पदाचा राजीनामा देणे.

७. मृत्यू, राजीनामा, अनर्हता किंवा पदावरून दूर करणे या कारणामुळे अथवा अन्य कोणत्याही कारणामुळे कोणत्याही सदस्याचे पद रिक्त झाले तर, मंडळ, अशा प्रकारे पद रिक्त झाल्याचे तत्काळ राज्य शासनाला कळवील आणि अशा प्रकारे पद रिक्त झाल्याच्या दिनांकापासून नव्वद दिवसांच्या आत ते पद भरण्यात येईल ; आणि ते पद धारण करण्याकरिता नामनिर्देशित करण्यात आलेली व्यक्ती, ज्या सदस्याच्या जागी तिला नामनिर्देशित करण्यात आले असेल त्या सदस्याने, अशा प्रकारे पद रिक्त झाले नसते तर ते पद जेवढ्या कालावधीसाठी धारण केले असते, तेवढ्याच कालावधीसाठी ते पद धारण करील. शक्य तितक्या लवकर रिक्त पद भरणे.

८. केवळ मंडळाच्या एखाद्या सदस्याचे पद रिक्त आहे या कारणावरून किंवा मंडळाच्या रचनेमध्ये दोष आहे या कारणावरून मंडळाची कोणतीही कृती किंवा कार्यवाही प्रश्नास्पद केली जाणार नाही किंवा विधिअग्राह्य ठरवण्यात येणार नाही. मंडळाची कार्यवाही योग्य व वैध असल्याचे मानणे.

९. (१) मंडळ, या अधिनियमाखालील आपली कार्ये कार्यक्षम रीतीने पार पाडण्यासाठी, राज्य शासनाच्या मान्यतेने, एक सचिव आणि त्यास आवश्यक वाटतील इतके अन्य अधिकारी व कर्मचारी यांची नियुक्ती करील. मंडळाचा सचिव आणि अन्य अधिकारी.

(२) मंडळाचा सचिव हा, मंडळाचा मुख्य कार्यकारी अधिकारी असेल.

(३) मंडळाचा सचिव आणि अन्य अधिकारी व कर्मचारी यांची कार्ये, नियुक्तीच्या अटी व शर्ती, तसेच त्यांना देय असलेले वेतन व भत्ते, विनियमांद्वारे वेळोवेळी निर्धारित करण्यात येतील त्याप्रमाणे असतील.

१०. मंडळ पुढील कार्ये पार पाडील :—

मंडळाची कार्ये.

(क) घरेलू कामगारांची या अधिनियमाखालील लाभार्थी म्हणून नोंदणी करणे ;

(ख) लाभार्थींना या अधिनियमान्वये पुढील जे लाभ मिळण्याचा हक्क आहे ते लाभ त्यांना मिळवून देणे :—

(एक) अपघात घडल्यास लाभार्थीला तत्काळ सहाय्य पुरविणे ;

(दोन) लाभार्थींच्या मुलांच्या शिक्षणासाठी आर्थिक सहाय्य देणे ;

(तीन) लाभार्थींच्या अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींच्या आजारावर उपचार करण्यासाठी वैद्यकीय खर्चाची तरतूद करणे ;

(चार) महिला लाभार्थींकरिता प्रसूति लाभाची तरतूद करणे :

परंतु, असे प्रसूति लाभ हे केवळ दोन मुलांपर्यंतच देण्यात येतील.

(पाच) लाभार्थींचा मृत्यू झाल्यावर त्यांच्या कायदेशीर वारसाला अंत्यविधीच्या खर्चासाठी रक्कम प्रदान करणे ;

(सहा) मंडळाने वेळोवेळी निश्चित केलेले असे इतर लाभ.

(ग) कलम १६ मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी निधी स्थापन करणे आणि त्याचा व्यवहार पाहणे ;

(घ) या अधिनियमाखालील आपली कार्ये कार्यक्षम रीतीने पार पाडण्यासाठी सचिवाची नियुक्ती करणे आणि त्यास आवश्यक वाटेल त्याप्रमाणे इतर अधिकाऱ्यांची आणि कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करणे ;

(ङ) राज्य शासन, वेळोवेळी, त्यास नेमून देईल अशी इतर कार्ये.

लाभार्थी म्हणून ११. (१) ज्याने वयाची अठरा वर्षे पूर्ण केलेली असतील परंतु साठ वर्षे पूर्ण घरेलू केलेली नसतील आणि जो कोणतेही घरेलू काम करीत असेल तो प्रत्येक घरेलू कामगारांची कामगार, या अधिनियमान्वये लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी करण्याकरिता पात्र असेल. नावनोंदणी (२) नावनोंदणीचा अर्ज, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात करण्यात येईल आणि करणे. तो, त्याबाबतीत मंडळाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याकडे सादर करण्यात येईल.

(३) पोट-कलम (२) अन्वये करण्यात येणाऱ्या प्रत्येक अर्जासोबत, वेळोवेळी विहित करण्यात येतील अशी कागदपत्रे जोडण्यात येतील आणि अशी फी देण्यात येईल.

(४) अर्जदाराने या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमांच्या तरतुदींचे पालन केलेले आहे अशी पोट-कलम (२) अन्वये मंडळाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याची खात्री पटली तर, तो, त्या घरेलू कामगाराची या अधिनियमाखालील लाभार्थी म्हणून नोंदणी करील किंवा कारणे लेखी नमूद करून त्याला तो अर्ज फेटाळता येईल :

परंतु, अर्जदारास आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज नोंदणीसाठी केलेला अर्ज फेटाळता येणार नाही.

(५) पोट-कलम (४) खालील निर्णयाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, अशा निर्णयाच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या आत, मंडळाच्या सचिवाकडे किंवा त्याबाबतीत मंडळाने प्राधिकृत केलेल्या अन्य कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे अपील दाखल करता येईल आणि अशा अपिलावरील सचिवाचा निर्णय हा अंतिम असेल :

परंतु, अर्जदाराला पुरेशा कारणामुळे वेळेत अपील दाखल करता आले नाही अशी सचिवाची खात्री पटली तर, त्यास, उक्त तीस दिवसांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर देखील अपील स्वीकारता येईल.

(६) मंडळाचा सचिव, विहित करण्यात येतील अशा नोंदवह्या ठेवण्याची व्यवस्था करील.

ओळखपत्र. १२. (१) मंडळ, प्रत्येक लाभार्थीला ओळखपत्र देईल आणि त्यावर यथोचितरीत्या त्याचे छायाचित्र चिकटवलेले असेल.

(२) ओळखपत्र विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात असेल आणि त्यामध्ये लाभार्थीचे नाव, पत्ता, छायाचित्र आणि विहित करण्यात येईल असा अन्य तपशील अंतर्भूत असेल.

लाभार्थी म्हणून नोंदणी समाप्त होणे. १३. (१) या अधिनियमान्वये लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी झालेला एखादा घरेलू कामगार जेव्हा घरेलू काम करीत नसेल किंवा कलम १६ च्या परंतुकान्वये मंडळाने त्याला अंशदानाची रक्कम भरण्यास सूट दिलेली नसताना, त्याने एका वर्षांपेक्षा कमी नाही इतक्या सलग कालावधीकरिता कलम १६ अन्वये द्यावयाचे त्याचे अंशदान दिलेले नसेल तेव्हा लाभार्थी म्हणून असलेली त्याची नोंदणी समाप्त होईल :

परंतु, अंशदानाची रक्कम न भरण्यामागे वाजवी कारण होते अशी मंडळाच्या सचिवाची खात्री पटली असेल आणि घरेलू कामगाराची थकबाकीची रक्कम देण्याची तयारी असेल तर, सचिवास, घरेलू कामगाराला अंशदानाच्या थकबाकीची रक्कम भरण्याची मुभा देता येईल आणि अशा प्रकारे रक्कम भरल्यानंतर त्या घरेलू कामगाराची नोंदणी अबाधित राहिल.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, एखादी व्यक्ती, वयाची साठ वर्षे पूर्ण होण्याच्या लगतपूर्वी किमान सलग तीन वर्षांकरिता लाभार्थी म्हणून राहिली असेल तर, ती, मंडळ निश्चित करील असे लाभ मिळण्यास पात्र असेल.

१४. राज्य विधानमंडळाने या संदर्भात कायद्याद्वारे योग्य असे विनियोजन राज्य शासनाची केल्यानंतर, राज्य शासनास, दर वित्तीय वर्षाला, प्रत्येक मंडळाला, या अधिनियमाच्या अनुदाने. प्रयोजनांसाठी वापरण्याकरिता म्हणून, त्यास योग्य वाटतील अशा रकमा, राज्याच्या एकत्रित निधीतून अनुदाने म्हणून देता येतील.

१५. (१) प्रत्येक मंडळ, नोंदणीकृत घरेलू कामगारांना विविध लाभ देण्याकरिता निधी, त्याचा एक निधी स्थापन करील आणि या निधीमध्ये पुढील रकमा जमा करण्यात येतील :— वापरव त्याची कार्यपद्धती.

(क) शासनाकडून दर वर्षी मिळणारी अनुदाने ;

(ख) लाभार्थींकडून देण्यात आलेली सर्व अंशदाने ;

(ग) मंडळाला इतर कोणत्याही मार्गाने मिळणाऱ्या अशा अन्य सर्व रकमा.

(२) पुढील खर्च भागविण्यासाठी ह्या निधीचा वापर करण्यात येईल :—

(क) मंडळाने कलम ११ खालील आपली कार्ये पार पाडण्यासाठी केलेला खर्च ;

(ख) मंडळाचे सदस्य, अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचे वेतन, भत्ते व इतर पारिश्रमिके ; आणि

(ग) राज्य शासनाने मान्यता दिलेल्या इतर बाबींवर आणि प्रयोजनांसाठी करावयाचा खर्च.

(३) मंडळ, कोणत्याही वित्तीय वर्षामध्ये, त्याचे सदस्य, अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचे वेतन, भत्ते व इतर पारिश्रमिके यांवर होणारा खर्च तसेच इतर प्रशासनिक खर्च भागविण्याकरिता, त्या वित्तीय वर्षातील मंडळाच्या एकूण खर्चाच्या पाच टक्क्यांपेक्षा अधिक होईल एवढा खर्च करणार नाही.

(४) मंडळ, विनियमांद्वारे नमूद करण्यात येईल अशा बँकेत चालू व ठेव खाते ठेवील आणि विनियमांद्वारे नमूद करण्यात येतील अशा मंडळाच्या अधिकाऱ्यांकडून ती खाती चालविण्यात येतील.

(५) लाभार्थी म्हणून नोंदणी झालेल्या प्रत्येक घरेलू कामगाराला, या अधिनियमान्वये जे लाभ मिळण्याचा त्याला हक्क आहे अशा लाभांबाबत निधीतून प्रदाने मिळावीत म्हणून, विहित करण्यात येईल असा नमुना व अशी कागदपत्रे सोबत जोडून मंडळाकडे अर्ज करता येईल.

(६) असा प्रत्येक अर्ज मिळाल्यावर, मंडळास, त्यास योग्य वाटेल अशी चौकशी करता येईल आणि एकतर अर्ज मंजूर करता येईल किंवा कारणे लेखी नमूद करून तो अर्ज फेटाळता येईल :

परंतु, अर्जदाराला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज असा कोणताही अर्ज फेटाळता येणार नाही.

(७) याबाबतीत मंडळाचा निर्णय अंतिम असेल.

परंतु, अंशदानाची रक्कम न भरण्यामागे वाजवी कारण होते अशी मंडळाच्या सचिवाची खात्री पटली असेल आणि घरेलू कामगाराची थकबाकीची रक्कम देण्याची तयारी असेल तर, सचिवास, घरेलू कामगाराला अंशदानाच्या थकबाकीची रक्कम भरण्याची मुभा देता येईल आणि अशा प्रकारे रक्कम भरल्यानंतर त्या घरेलू कामगाराची नोंदणी अबाधित राहील.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, एखादी व्यक्ती, वयाची साठ वर्षे पूर्ण होण्याच्या लगतपूर्वी किमान सलग तीन वर्षांकरिता लाभार्थी म्हणून राहिली असेल तर, ती, मंडळ निश्चित करील असे लाभ मिळण्यास पात्र असेल.

१४. राज्य विधानमंडळाने या संदर्भात कायद्याद्वारे योग्य असे विनियोजन राज्य शासनाची केल्यानंतर, राज्य शासनास, दर वित्तीय वर्षाला, प्रत्येक मंडळाला, या अधिनियमाच्या अनुदाने. प्रयोजनांसाठी वापरण्याकरिता म्हणून, त्यास योग्य वाटतील अशा रकमा, राज्याच्या एकत्रित निधीतून अनुदाने म्हणून देता येतील.

१५. (१) प्रत्येक मंडळ, नोंदणीकृत घरेलू कामगारांना विविध लाभ देण्याकरिता निधी, त्याचा एक निधी स्थापन करील आणि या निधीमध्ये पुढील रकमा जमा करण्यात येतील :— वापरव त्याची कार्यपद्धती.

(क) शासनाकडून दर वर्षी मिळणारी अनुदाने ;

(ख) लाभार्थीकडून देण्यात आलेली सर्व अंशदाने ;

(ग) मंडळाला इतर कोणत्याही मार्गाने मिळणाऱ्या अशा अन्य सर्व रकमा.

(२) पुढील खर्च भागविण्यासाठी ह्या निधीचा वापर करण्यात येईल :—

(क) मंडळाने कलम ११ खालील आपली कार्ये पार पाडण्यासाठी केलेला खर्च ;

(ख) मंडळाचे सदस्य, अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचे वेतन, भत्ते व इतर पारिश्रमिके ; आणि

(ग) राज्य शासनाने मान्यता दिलेल्या इतर बाबींवर आणि प्रयोजनांसाठी करावयाचा खर्च.

(३) मंडळ, कोणत्याही वित्तीय वर्षामध्ये, त्याचे सदस्य, अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचे वेतन, भत्ते व इतर पारिश्रमिके यांवर होणारा खर्च तसेच इतर प्रशासनिक खर्च भागविण्याकरिता, त्या वित्तीय वर्षातील मंडळाच्या एकूण खर्चाच्या पाच टक्क्यांपेक्षा अधिक होईल एवढा खर्च करणार नाही.

(४) मंडळ, विनियमांद्वारे नमूद करण्यात येईल अशा बँकेत चालू व ठेव खाते ठेवील आणि विनियमांद्वारे नमूद करण्यात येतील अशा मंडळाच्या अधिकाऱ्यांकडून ती खाती चालविण्यात येतील.

(५) लाभार्थी म्हणून नोंदणी झालेल्या प्रत्येक घरेलू कामगाराला, या अधिनियमान्वये जे लाभ मिळण्याचा त्याला हक्क आहे अशा लाभांबाबत निधीतून प्रदाने मिळावीत म्हणून, विहित करण्यात येईल असा नमुना व अशी कागदपत्रे सोबत जोडून मंडळाकडे अर्ज करता येईल.

(६) असा प्रत्येक अर्ज मिळाल्यावर, मंडळास, त्यास योग्य वाटेल अशी चौकशी करता येईल आणि एकतर अर्ज मंजूर करता येईल किंवा कारणे लेखी नमूद करून तो अर्ज फेटाळता येईल :

परंतु, अर्जदाराला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज असा कोणताही अर्ज फेटाळता येणार नाही.

(७) याबाबतीत मंडळाचा निर्णय अंतिम असेल.

घरेलू कामगारांचे १६. या अधिनियमान्वये लाभार्थी म्हणून नोंदणी झालेला घरेलू कामगार, तो ६० अंशदान. वर्षे वयाचा होईपर्यंत दरमहा विहित करण्यात येईल एवढ्या रकमेचे अंशदान करील :

परंतु, लाभार्थीला एखाद्या आर्थिक अडचणीमुळे निधीमध्ये अंशदान करणे शक्य नसल्याबाबत मंडळाची खात्री पटली तर, मंडळास त्या लाभार्थीला, एकावेळी तीन महिन्यांहून अधिक नसेल एवढ्या कालावधीसाठी अंशदान करण्यातून सूट देता येईल.

निधीची १७. मंडळाची कार्ये पार पाडीत असताना निधीचा अथवा त्याच्या कोणत्याही गुंतवणूक. भागाचा ताबडतोब वापर करता आला नाही तर, मंडळ भारतीय न्यास अधिनियम, १८८२ १८८२ याच्या कलम २० चे खंड (क) ते (घ) आणि (च) यांमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात चा २. आलेल्या कोणत्याही रोख्यांमध्ये ती रक्कम गुंतविल.

कर्ज घेण्याचा १८. मंडळास, वेळोवेळी, राज्य शासनाच्या पूर्वसंमतीने व या अधिनियमाच्या मंडळाचा तरतुदींस अधीन राहून, या अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी आवश्यक असलेल्या अधिकार. कोणत्याही रकमेचे कर्ज घेता येईल.

लेखे व १९. (१) मंडळ विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात योग्य लेखे व इतर संबंधित लेखापरीक्षा. अभिलेख ठेविल आणि ताळेबंदासह वार्षिक लेखा विवरणपत्र तयार करील.

(२) मंडळाच्या लेख्यांचे, राज्य शासन याबाबतीत नियुक्त करील अशा अर्हताप्राप्त व्यक्तीकडून वार्षिक लेखापरीक्षण करण्यात येईल.

(३) लेखापरीक्षकास, कोणत्याही वाजवी वेळी, मंडळाची लेखापुस्तके व इतर दस्तऐवज पाहता येतील आणि लेखापरीक्षेच्या प्रयोजनासाठी त्यास आवश्यक वाटेल असे स्पष्टीकरण किंवा माहिती मागवता येईल किंवा मंडळाच्या कोणत्याही सदस्याची किंवा अधिकाऱ्याची चौकशी करता येईल.

(४) लेखापरीक्षकाने प्रमाणित केलेले मंडळाचे लेखे आणि त्यावरील त्याचा लेखापरीक्षण अहवाल, दरवर्षी, राज्य शासन याबाबतीत विनिर्दिष्ट करील अशा दिनांकापूर्वी, राज्य शासनाकडे पाठविण्यात येतील.

(५) लेखापरीक्षकाच्या अहवालाचे बारकाईने अवलोकन केल्यानंतर राज्य शासनास योग्य वाटतील असे निदेश देता येतील व मंडळ अशा निदेशांचे अनुपालन करील.

(६) राज्य शासनाने निर्धारित केलेला लेखापरीक्षेचा खर्च मंडळाच्या निधीतून प्रदान करण्यात येईल.

अर्थसंकल्प. २०. मंडळ, मंडळाच्या अंदाजित जमा रकमा व खर्च दर्शविणारा पुढील वित्तीय वर्षासाठीचा त्याचा अर्थसंकल्प, प्रत्येक वित्तीय वर्षात विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात व अशा वेळेत तयार करील आणि तो राज्य शासनाकडे पाठविल.

वार्षिक २१. मंडळ, प्रत्येक वित्तीय वर्षात, आधीच्या वित्तीय वर्षामधील त्याच्या कामकाजाची अहवाल. संपूर्ण माहिती देणारा त्याचा वार्षिक अहवाल, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात आणि अशा वेळेत तयार करील आणि त्याची एक प्रत राज्य शासनास सादर करील.

मंडळाला राज्य २२. राज्य शासनाच्या किंवा राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही शासनाचे अधिकाऱ्याच्या मते, मंडळाला निधीमधून करावयाच्या खर्चासंबंधात किंवा निदेश. अधिनियमाची इतर प्रयोजने पार पाडण्याच्या संबंधात जे निदेश देणे आवश्यक किंवा इष्ट आहे ते निदेश त्याला, मंडळाला देता येतील आणि अशा निदेशांचे अनुपालन करणे हे मंडळाचे कर्तव्य असेल.

२३. राज्य शासनास किंवा राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास मंडळाचे अभिलेख मागविता येतील, त्यांची तपासणी करता येईल आणि मंडळाच्या कामकाजाचे पर्यवेक्षण करता येईल.

अभिलेख इत्यादी मागविण्याचा राज्य शासनाचा किंवा प्राधिकृत अधिकाऱ्याचा अधिकार.

२४. (१) जर राज्य शासनाची अशी खात्री झाली असेल किंवा अन्यथा त्याचे असे मत झाले असेल की,—

मंडळ बरखास्त करणे.

(क) मंडळ, त्याची कार्ये पार पाडण्यास असमर्थ आहे, किंवा

(ख) मंडळ, त्याची कार्ये सतत विलंबाने पार पाडत आहे किंवा त्याने मर्यादेबाहेर आपल्या अधिकारांचा वापर केलेला आहे किंवा त्यांचा दुरुपयोग केलेला आहे,

तर राज्य शासनास, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, मंडळ बरखास्त करता येईल आणि अशा बरखास्तीच्या दिनांकापासून बारा महिन्यांच्या कालावधीच्या आत, कलम ३ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने त्याची पुन्हा स्थापना करता येईल. बरखास्तीचा हा कालावधी पुरेशा कारणासाठी तशाच अधिसूचनेद्वारे जास्तीत जास्त सहा महिन्यांसाठी वाढविता येईल :

परंतु, खंड (ख) मध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही कारणावरून या पोट-कलमाअन्वये अधिसूचना काढण्यापूर्वी, राज्य शासन, मंडळाला, त्याला बरखास्त का करण्यात येऊ नये याबाबत कारणे दाखविण्याची वाजवी संधी देईल आणि मंडळाची कोणतीही स्पष्टीकरणे आणि आक्षेप असल्यास त्यांचा विचार करील.

(२) मंडळ बरखास्त झाल्यानंतर आणि त्याची पुन्हा स्थापना होईपर्यंत राज्य शासन किंवा राज्य शासन या प्रयोजनासाठी नियुक्त करील असा किंवा असे अधिकारी, या अधिनियमाखालील, मंडळाच्या अधिकारांचा वापर करतील आणि त्याची कर्तव्ये पार पाडतील.

(३) जेव्हा मंडळ बरखास्त होईल तेव्हा पुढील परिणाम होतील,—

(क) पोट-कलम (१) अन्वये, अधिसूचना प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून मंडळाचे सर्व सदस्य आपापली पदे सोडतील ;

(ख) बरखास्तीच्या कालावधीत, अधिसूचनेमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा व्यक्ती, मंडळाने वापरावयाचे अधिकार वापरतील व मंडळाने पार पाडावयाची कर्तव्ये पार पाडतील ;

(ग) मंडळाकडे निहित असलेला सर्व निधी आणि मालमत्ता बरखास्तीच्या कालावधीत, राज्य शासनाकडे निहित असेल आणि मंडळाची पुन्हा स्थापना झाल्यावर, असा निधी आणि मालमत्ता पुन्हा मंडळाकडे निहित होईल.

२५. (१) राज्य शासनास, एक सल्लागार समिती स्थापन करता येईल आणि या अधिनियमाची अंमलबजावणी करताना उद्भवणाऱ्या किंवा घरेलू कामगारांना व मालकांना या अधिनियमाच्या तरतुदी लागू करण्यासंबंधातील किंवा विविध मंडळांच्या कामाच्या समन्वयासंबंधातील ज्या बाबी सल्ला देण्यासाठी राज्य शासन तिच्याकडे सल्ल्यासाठी पाठवील त्या बाबींवर ही समिती राज्य शासनास सल्ला देईल.

सल्लागार समिती.

(२) सल्लागार समितीच्या सदस्यांची नियुक्ती राज्य शासन करील आणि तिच्या सदस्यांची संख्या विहित करण्यात येईल त्याप्रमाणे असेल आणि विहित करण्यात येईल अशा रीतीने त्यांची निवड करण्यात येईल :

परंतु, सल्लागार समितीमध्ये, मालक, घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणारे सदस्य आणि राज्य विधानमंडळाचे सदस्य व राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारे सदस्य यांची संख्या समसमान असेल आणि ती तिच्या एकूण सदस्य संख्येच्या एक तृतीयांशापेक्षा अधिक असणार नाही.

(३) सल्लागार समितीचा अध्यक्ष हा, राज्य शासनाने याबाबतीत राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी नामनिर्देशित केलेल्या सदस्यांपैकी एक असेल.

(४) राज्य शासन, सल्लागार समितीच्या सर्व सदस्यांची नावे राजपत्रात प्रसिद्ध करील.

(५) सल्लागार समितीच्या बैठकी आणि बैठकीमध्ये अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित केल्याप्रमाणे असेल.

(६) सल्लागार समितीच्या सदस्यांचा पदावधी विहित केल्याप्रमाणे असेल.

(७) (राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य नसणाऱ्या) सल्लागार समितीच्या सदस्यास समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी विहित करण्यात येईल अशा दरांनी प्रवास व दैनिक भत्ता मिळेल.

मंडळाचे सदस्य, अधिकारी व कर्मचारी हे लोकसेवक असणे.

२६. मंडळाचा अध्यक्ष, तसेच सदस्य आणि मंडळाचे सर्व अधिकारी व कर्मचारी हे, भारतीय दंड संहितेच्या कलम २१ च्या अर्थातर्गत लोकसेवक असल्याचे मानण्यात येईल.

१८६०
चा
४५.

सद्भावनेने केलेल्या कृतीस संरक्षण.

२७. हा अधिनियम किंवा त्याखाली करण्यात आलेले कोणतेही नियम किंवा विनियम यांना अनुसरून सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचे अभिप्रेत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या संबंधात, मंडळाचा कोणताही सदस्य किंवा कोणताही अधिकारी किंवा कर्मचारी अथवा शासनाच्या किंवा मंडळाच्या निदेशानुसार कार्य करित असलेली कोणतीही व्यक्ती यांच्याविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा अन्य कायदेशीर कार्यवाही दाखल करण्यात येणार नाही.

नियम करण्याचा अधिकार.

२८. (१) राज्य शासनास, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, आणि जेव्हा नियम पहिल्यांदाच करण्यात येतील त्याव्यतिरिक्त एरवी, पूर्व प्रसिद्धीच्या शर्तीस अधीन राहून, या अधिनियमाच्या तरतुदी पार पाडण्यासाठी नियम करता येतील.

(२) विशेषतः आणि पूर्वगामी तरतुदींच्या सर्वसाधारणतेस बाध न आणता, पुढील सर्व किंवा त्यांपैकी कोणत्याही बाबींसाठी असे नियम करता येतील :-

(क) मंडळाच्या सदस्यांचा पदावधी ;

(ख) मंडळाच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी मंडळाच्या सदस्यांना द्यावयाच्या प्रवास व दैनिक भत्त्यांचे दर ;

- (ग) लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी करण्याकरिता अर्जाचा नमुना ;
- (घ) लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी करण्याकरिता अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे आणि अर्जाची फी ;
- (ङ) मंडळाच्या सचिवाने ठेवावयाच्या नोंदवह्या ;
- (च) निधीमधून रकमा मिळण्यासाठी लाभार्थीने मंडळाकडे करावयाच्या अर्जाचा नमुना आणि अशा अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे ;
- (छ) निधीसाठी लाभार्थीच्या अंशदानाची रक्कम ;
- (ज) ताळेबंदासह लेख्यांच्या वार्षिक विवरणपत्राचा नमुना ;
- (झ) मंडळाचा अर्थसंकल्प, ज्या नमुन्यात व ज्या मुदतीत तयार करावयाचा व राज्य शासनाकडे पाठवावयाचा तो नमुना व ती मुदत ;
- (ञ) मंडळाचा वार्षिक अहवाल, ज्या नमुन्यात व ज्या मुदतीत तयार करावयाचा व राज्य शासनाकडे सादर करावयाचा आहे तो नमुना व ती मुदत ;
- (ट) सल्लागार समितीची सदस्य-संख्या आणि ज्या रीतीने त्यांची निवड करावयाची ती रीत ;
- (ठ) सल्लागार समितीच्या बैठकी आणि तेथे अनुसरावयाची कार्यपद्धती ;
- (ड) सल्लागार समितीच्या सदस्यांचा पदावधी ;
- (ढ) सल्लागार समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी सल्लागार समितीच्या सदस्यांना द्यावयाच्या प्रवास व दैनिक भत्त्याचा दर ;
- (ण) या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी आवश्यक असणारी किंवा विहित करण्यात येईल अशी इतर कोणतीही बाब.

(३) या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना एकाच सत्रात किंवा लागोपाठच्या दोन सत्रांत मिळून एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल आणि ज्या सत्रात तो अशा रीतीने ठेवण्यात आला असेल ते सत्र किंवा त्याच्या लगतनंतरचे सत्र समाप्त होण्यापूर्वी, त्यात कोणताही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत झाले किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत झाले आणि अशा आशयाचा त्यांचा निर्णय त्यांनी राजपत्रात अधिसूचित केला तर, तो नियम, ती अधिसूचना राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात आल्याच्या दिनांकापासून, केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल किंवा, यथास्थिति, अंमलात येणार नाही ;

तथापि, असा कोणताही फेरफार केल्यामुळे किंवा तो नियम रद्द केल्यामुळे त्या नियमान्वये त्यापूर्वी करण्यात आलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टींच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

विनियम २९. मंडळास, राज्य शासनाच्या पूर्वसंमतीने, या अधिनियमान्वये विनियमांद्वारे तरतूद करावयाच्या सर्व किंवा कोणत्याही बाबींसाठी आणि सर्वसाधारणपणे, मंडळाच्या मते या अधिनियमान्वये त्याच्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी आणि त्याची कार्ये पार पाडण्यासाठी तरतूद करणे आवश्यक असेल अशा सर्व बाबींसाठी, हा अधिनियम व त्याखाली केलेले नियम यांच्याशी सुसंगत असे, विनियम करता येतील.

अडचण दूर ३०. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवली तर राज्य शासनास, ती अडचण दूर करण्याच्या दृष्टीने प्रसंगानुरूप जी गोष्ट करणे त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल आणि जी या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसेल अशी कोणतीही गोष्ट राजपत्रात आदेश प्रसिद्ध करून करता येईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर असा कोणताही आदेश काढता येणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण
प्राधिकृत प्रकाशन

मंगळवार, जानेवारी ६, २००९/पौष १६, शके १९३०

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग आठ

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम आणि विधी व न्याय विभागाकडून आलेली विधेयके (इंग्रजी अनुवाद).

In pursuance of clause (3) of article 348 of the Constitution of India, the following translation in English of the Maharashtra Domestic Workers Welfare Board Act, 2008 (Mah. Act No. I of 2009), is hereby published under the authority of the Governor.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

H. B. PATEL,
Secretary to Government,
Law and Judiciary Department.

MAHARASHTRA ACT No. I of 2009.

(First published after having received the assent of the Governor, in the "Maharashtra Government Gazette", on the 6th January 2009).

An Act to provide for the constitution of Boards for promoting welfare of domestic workers in the State of Maharashtra and to create funds for granting various financial benefits and for matters connected therewith or incidental thereto.

WHEREAS it is expedient to provide for the constitution of Boards for promoting welfare of domestic workers in the State of Maharashtra and to create funds for granting them various financial benefits and for matters connected therewith or incidental thereto ; it is hereby enacted in the Fifty-ninth Year of the Republic of India as follows :—

1. (1) This Act may be called the Maharashtra Domestic Workers Welfare Board Act, 2008.

Short title
and
commence-
ment.

(2) It shall come into force in such area and on such date, as the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, appoint and different dates may be appointed for different areas.

2. In this Act, unless the context otherwise requires,—

(a) “ Advisory Committee ” means an Advisory Committee constituted under section 25 ;

(b) “ beneficiary ” means a domestic worker registered under section 11 ;

(c) “ Board ” means a Board established under section 3 ;

(d) “ domestic work ” means household work like sweeping, cleaning utensils, washing clothes, cooking and such other manual work as is mutually agreed between the employer and domestic worker carried out at the work place ;

(e) “ domestic worker ” means a worker who is engaged for doing domestic work ;

(f) “ employer ”, in relation to a domestic worker, means the person having the control as head of the family or the manager ;

(g) “ fund ” means the fund constituted by the Board under section 16 ;

(h) “ Government ” or “ State Government ” means the Government of Maharashtra ;

(i) “ member ” means a member of a Board and includes the Chairperson of the Board ;

(j) “ prescribed ” means prescribed by rules ;

(k) “ regulations ” means regulations made by the Board ;

(l) “ rules ” means rules made by the Government ; and

(m) “ work place ” means any residential bungalow, *wada*, house, flat, palace, villa or such other premises, including precinct thereof, in which or in any part of which, any domestic work is being or is ordinarily carried on.

Constitution
of Boards.

3. (1) The State Government may for the purposes of preparation and implementation of the schemes for welfare of domestic workers, in a District, by notification in the *Official Gazette*, establish such number of Boards to be known as “ — District Domestic Labour Welfare Board ” :

Provided that, the State Government may constitute such Board for two or more Districts :

Provided further that, the State Government may, by like notification also constitute more than one Board for a District and specify the local limits in which such Boards shall have jurisdiction.

(2) Every such Board shall be a body corporate, having perpetual succession and a common seal, with power to acquire, hold and dispose off property, and to enter into contracts, and may by that name sue or be sued.

(3) The Board shall consist of members nominated, from time to time, by the State Government representing the employers, the domestic workers and the State Government.

(4) The members representing employers and domestic workers shall be equal in number, and the members representing the State Government shall not exceed one-third of the total number of members representing employers and domestic workers.

(5) The Chairman of the Board shall be one of the members appointed to represent the State Government, nominated in this behalf by the State Government.

(6) After nomination of all the members including the Chairman, the State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, publish the names of all the members of the Board.

(7) The term of office of members of the Board shall be such as may be prescribed.

(8) Every member shall be paid (not being a member representing the State Government) from the fund of the Board, traveling and daily allowances for attending meetings of the Board at such rates as may be prescribed.

(9) The meetings of the Board and the procedure to be followed for the purpose and all matters supplementary or ancillary thereto shall be such as may be laid down by the regulations.

4. (1) Where, for any reason whatsoever, it appears to the State Government that it is unable to constitute a Board for the specified area in accordance with the provisions of section 3, the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, appoint a person who shall hold office until a Board is duly constituted under section 3 for such specified area.

Power of State Government to appoint Board consisting of one person.

(2) The person so appointed shall be deemed to constitute the Board for the time being, and shall exercise all the powers and perform functions and discharge all the duties conferred and imposed upon the Board by or under this Act. He shall continue to be in office until the day immediately preceding the date of the first meeting of the Board under section 3.

(3) The person constituting the Board shall receive such remuneration from the fund of the Board, and the terms and other conditions of service shall be such as the State Government may determine.

5. (1) No person shall be chosen as, or continue to be, a member of the Board who,—

Disqualification and removal of member.

(a) is a salaried officer of the Board ;

(b) is or at any time has been adjudged insolvent ;

(c) is found to be a lunatic or become of unsound mind ; or

(d) is or has been convicted of any offence involving moral turpitude.

(2) The State Government may remove from office any member, who,—

(a) is or has become subject to any of the disqualifications mentioned in sub-section (1) ; or

(b) is absent without leave of the Board for more than three consecutive meetings of the Board ;

(c) in the opinion of the Government, has so abused the position of member as to render that persons continuation in the office detrimental to the public interest or is otherwise unfit or unsuitable to continue as such member :

Provided that, no person shall be removed under clause (c), unless that person has been given a reasonable opportunity to show cause as to why he should not be removed.

(3) Notwithstanding anything contained in any other provisions of this Act, the members shall hold office during the pleasure of the State Government and if in the opinion of the State Government,—

(a) the member representing employers and the domestic workers, ceases to adequately represent the employers or, as the case may be, the domestic workers, or

(b) having regard to exigencies of circumstances or services in the State Government, the member representing the State Government cannot continue to represent the State Government, then it may, by an order, remove all or any of them from office at any time.

Resignation
of office by
member.

6. Any member of the Board may at any time resign his office by writing under his hand addressed to the State Government, and his office shall, on acceptance of the resignation, become vacant.

Vacancy to
be filled in
as early as
possible.

7. In the event of any vacancy occurring on account of death, resignation, disqualification or removal or otherwise, the Board shall forthwith communicate the occurrence to the State Government, and the vacancy shall be filled in not later than ninety days from the date of the occurrence of the vacancy, and the person nominated to fill in the vacancy shall hold office so long only as the member in whose place he is nominated would have held it, if the vacancy had not occurred.

Proceedings
presumed to
be good and
valid.

8. No act or proceeding of the Board shall be questioned or invalidated merely by reason of any vacancy in its membership or by reason of any defect in the constitution thereof.

Secretary
and other
officers of
Board.

9. (1) The Board shall, with the approval of the State Government, appoint a secretary and such other officers and employees as it considers necessary for the efficient discharge of its functions under this Act.

(2) The Secretary of the Board shall be its Chief Executive Officer.

(3) The functions, terms and conditions of appointment and the salary and allowances payable to the secretary and other officers and employees of the Board shall be such as may be laid down, from time to time, by regulations.

10. The Board shall perform following functions, namely :—

Functions of Board.

(a) registration of domestic workers as beneficiaries under the Act ;
(b) to grant following benefits to beneficiaries which they are entitled to under the Act :—

(i) provision for immediate assistance to a beneficiary in case of accident ;

(ii) financial assistance for the education of children of the beneficiary ;

(iii) provision for medical expenses for treatment of ailments of a beneficiary or his such dependent ;

(iv) provision for maternity benefit to the women beneficiaries:

Provided that, such maternity benefit shall be restricted in case of two children only ;

(v) make payment of funeral expenses to the legal heir on the death of the beneficiary ;

(vi) such other benefits as may be decided by the Board, from time to time ;

(c) to constitute and administer the fund for the purposes of this Act as specified in section 15 ;

(d) to appoint a secretary and such other officers and employees as it considers necessary for the efficient discharge of its functions under this Act ;

(e) such other functions as may be assigned to it by the State Government, from time to time.

11. (1) Every domestic worker who has completed eighteen years of age, but has not completed sixty years of age and who has been engaged in any domestic work shall be eligible for registration as a beneficiary under this Act. Registration of domestic worker as beneficiary.

(2) An application for registration shall be made in such form as may be prescribed and shall be submitted to the officers authorised by the Board in this behalf.

(3) Every application under sub-section (2) shall be accompanied by such documents together with such fees as may be prescribed, from time to time.

(4) If the officer authorised by the Board under sub-section (2) is satisfied that the applicant has complied with the provisions of this Act and the rules made thereunder, he shall register the name of the domestic worker as a beneficiary under this Act or he may for reasons to be recorded in writing reject the application :

Provided that, the application for registration shall not be rejected unless the applicant has been given a reasonable opportunity of being heard.

(5) Any person aggrieved by the decision under sub-section (4) may, within thirty days from the date of such decision, prefer an appeal to the Secretary of the Board or any other officer authorised by the Board in this behalf and decision of the Secretary on such appeal shall be final:

Provided that, the Secretary may entertain the appeal after the expiry of the said period of thirty days, if he is satisfied that the applicant was prevented by sufficient cause from filing the appeal in time.

(6) The Secretary of the Board shall cause to maintain such registers as may be prescribed.

Identity Card. 12. (1) The Board shall give to every beneficiary an identity card, with his photograph duly affixed thereon.

(2) The Identity Card shall be in such form and shall contain the name, address, photograph of the beneficiary and such other particulars as may be prescribed.

Cessation as beneficiary. 13. (1) A domestic worker who has been registered as a beneficiary under this Act shall cease to be as such when he is not engaged in the domestic work or when he has not paid his contribution under section 16 for a continuous period of not less than one year, unless the payment of contribution is waived by the Board under the proviso to section 16 :

Provided that, if the Secretary of Board is satisfied that the non-payment of contribution was for a reasonable ground and that the domestic worker is willing to deposit the arrears, he may allow the domestic worker to deposit the contribution in arrears and on such deposit being made, the registration of domestic worker shall stand restored.

(2) Notwithstanding anything contained in sub-section (1), if a person had been the beneficiary for atleast three years continuously immediately before attaining the age of sixty years, he shall be eligible to get such benefits as may be decided by the Board.

Grants by State Government. 14. The State Government may, after due appropriation made by the State Legislature by law in this behalf, pay to every Board in each financial year by way of grants from the Consolidated Fund of the State, such sums of money as it may deem fit for being utilized for the purposes of this Act.

Fund, its application and procedure thereof. 15. (1) There shall be constituted by every Board a fund for providing various benefits to the registered domestic workers and there shall be credited thereto,—

- (a) grants received from the Government every year ;
- (b) all contributions made by the beneficiaries ;
- (c) all other sums received by the Board from any other sources.

(2) The fund shall be applied for meeting,—

- (a) expenses of the Board in the discharge of its functions under section 10 ; and

(b) salaries, allowances and other remuneration of the members, officers and other employees of the Board ;

(c) expenses on other objects and for the purposes authorized by the State Government.

(3) No Board shall, in any financial year, incur expenses towards salaries, allowances, and other remuneration to its members, officers and other employees and for meeting the other administrative expenses exceeding five per cent., of its total expenses during that financial year.

(4) The Board may keep current and deposit account with such Bank and the same may be operated by such officers of the Board as may be laid down in the regulations.

(5) Every domestic worker registered as a beneficiary may make an application to the Board in such form and accompanied by such documents as may be prescribed, for grant of payments out of the fund towards the benefits he is entitled to under this Act.

(6) The Board may after receipt of every such application, conduct such inquiry as it may deem fit, and either grant the application or, for the reasons to be recorded in writing, may reject the same:

Provided that, any such application shall not be rejected unless a reasonable opportunity of being heard is given to the applicant.

(7) The decision of the Board in this regard shall be final.

16. A domestic worker who has been registered as a beneficiary under this Act shall until he attains the age of 60 years, contribute to the fund such amount per month, as may be prescribed :

Contribution
of domestic
worker.

Provided that, the Board may, if satisfied that a beneficiary is unable to pay his contribution due to any financial hardship, waive the payment of contribution for a period not exceeding three months at a time.

17. Where the fund or any portion thereof cannot be applied at any early date, in performing the functions of the Board, the Board shall invest the same in any of the securities specified in clause (a) to (d) and (f) of section 20 of the Indian Trusts Act, 1882.

Investment
of fund.

2 of
1882.

18. The Board may, from time to time, with the previous sanction of the State Government and subject to the provisions of this Act, borrow any sum required for the purposes of this Act.

Powers of
Board to
borrow.

19. (1) The Board shall maintain proper accounts and other relevant records and prepare an annual statement of accounts, including a balance sheet in such form as may be prescribed.

Accounts
and Audit.

(2) The accounts of the Board shall be audited annually by such qualified person as the State Government may appoint in this behalf.

(3) The auditor shall at all reasonable times have access to the books of accounts and other documents of the Board, and may for the purposes of the audit, call for such explanation and information as he may require, or examine any member or officer of the Board.

(4) The accounts of the Board certified by the auditor, together with the audited report thereon, shall be forwarded annually to the State Government, before such date as the State Government may specify in this behalf.

(5) The Board shall comply with such directions as the State Government may, after perusal of the report of the auditor, think fit to issue.

(6) The cost of audit as determined by the State Government shall be paid out of the funds of the Board.

Budget. 20. The Board shall prepare, in such form and at such time in each financial year, as may be prescribed, its budget for the next financial year, showing the estimated receipts and expenditure of the Board and forward the same to the State Government.

Annual Report . 21. The Board shall prepare, in such form and at such time each financial year as may be prescribed, its annual report, giving a full account of its activities during the previous financial year, and submit a copy thereof to the State Government.

Directions by State Government to Board. 22. The State Government or any officer authorized by the State Government may give the Board such directions which in its opinion are necessary or expedient in connection with the expenditure from the fund or carrying out the other purposes of the Act and it shall be the duty of the Board to comply with such directions.

Powers of State Government or authorised officer to call for records, etc. 23. The State Government or any officer authorized by the State Government may call for the records of the Board, inspect the same and may supervise the working of the Board.

Supersession of Board. 24. (1) If the State Government is satisfied that, or otherwise is of the opinion that,—

(a) the Board is unable to perform its functions, or

(b) the Board has persistently made delay in the discharge of its functions or has exceeded or abused its powers,

then the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, supersede the Board and re-constitute it in the manner specified in section 3 within a period of twelve months from the date of supersession. The period of supersession may be extended for sufficient reasons by a like notification by not more than six months :

Provided that, before issuing a notification under this sub-section on any of the grounds mentioned in clause (b), the State Government shall give a reasonable opportunity to the Board to show cause why it should not be superseded and shall consider the explanations and objections, if any, of the Board.

(2) After the supersession of the Board and until it is reconstituted, the powers and functions of the Board under this Act shall be exercised and performed by the State Government or by such officer or officers as the State Government may appoint for this purpose.

(3) When the Board is superseded, the following consequences shall ensue, that is to say,—

(a) all the members of the Board shall, as from the date of publication of the notification under sub-section (1), vacate their office ;

(b) all the powers and functions, which may be exercised or performed by the Board shall, during the period of supersession, be exercised or performed by such persons as may be specified in the notification ;

(c) all funds and other property vesting in the Board shall, during the period of supersession, vest in the State Government and on the reconstitution of the Board, such funds and property shall revest in the Board.

25. (1) The State Government may constitute an Advisory Committee to advise upon such matters arising out of the administration of this Act or relating to the application of the provisions of this Act to domestic workers and employers or co-ordination of the work of various Boards, as the State Government may refer to it for advice.

Advisory
Committee.

(2) The members of the Advisory Committee shall be appointed by the State Government and shall be of such number and chosen in such manner as may be prescribed :

Provided that, the Advisory Committee shall include an equal number of members representing the employers, domestic workers and Members of the State Legislature and the members representing State Government which shall not exceed one third of its total number of members.

(3) The Chairman of the Advisory Committee shall be one of the members appointed to represent the State Government, nominated in this behalf by the State Government.

(4) The State Government shall publish in the *Official Gazette*, the names of all the members of the Advisory Committee.

(5) The meetings of the Advisory Committee and procedure to be followed thereat shall be such as may be prescribed.

(6) The term of office of members of the Advisory Committee shall be such as may be prescribed.

(7) The member of the Advisory Committee (not being a member representing the State Government) shall receive traveling and daily allowances for attending meetings of the Committee at such rates as may be prescribed.

Members, officers and servants of the Board to be public servant.

26. Members including Chairperson of the Board and all officers and servants of the Board shall be deemed to be the public servants within the meaning of section 21 of the Indian Penal Code.

45 of
1860.

Protection of action taken in good faith.

27. No suit, prosecution or other legal proceedings shall lie against any member or any officer or employee of the Board or any person acting under the direction either of the Government or of the Board, in respect of anything which is in good faith done or intended to be done in pursuance of this Act or any rules or regulations made thereunder.

Power to make rules.

28. (1) The State Government may, by notification in the *Official Gazette*, and subject to the conditions of previous publication except when the rules are made for the first time, make rules to carry out the purposes of this Act.

(2) In particular and without prejudice to the generality of the forgoing provision, such rules may be made for all or any of the following matters, namely :—

- (a) term of office of members of the Board ;
- (b) rate of traveling and daily allowances to be payable to members of the Board for attending meetings of the Board ;
- (c) form of application for registration as a beneficiary ;
- (d) documents to be accompanied alongwith application for registration as a beneficiary and fees for the same ;
- (e) registers to be maintained by the Secretary of the Board ;
- (f) form of an application to be made by a beneficiary to the Board and documents which may be accompanied to such application, for grant of payments out of the fund ;
- (g) amount of contribution of the beneficiaries to the fund ;
- (h) form of annual statement of accounts including a balance sheet ;
- (i) form in which and the time when the budget of the Board is to be prepared and forwarded to the State Government ;
- (j) form in which and the time when the annual report of the Board is to be prepared and submitted to the State Government ;
- (k) number of members of the Advisory Committee and the manner in which they may be chosen ;
- (l) meetings of the Advisory Committee and the procedure to be followed thereat ;
- (m) term of office of members of the Advisory Committee ;
- (n) rate of traveling and daily allowances to be payable to members of the Advisory Committee for attending meetings of the Advisory Committee ;
- (o) any other matter which is required to be or may be prescribed, for carrying out the purposes of this Act.

(3) Every rule made under this Act shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature while it is in session for a total period of thirty days which may be comprised in one session or in two or more successive sessions, and if, before the expiry of the session in which it is so laid or the session immediately following, both Houses agree in making any modification in the rule or both Houses agree that the rule should not be made and notify such decision in the *Official Gazette*, the rule shall, from the date of publication of a notification in the *Official Gazette*, have effect only in such modified form, or be of no effect, as the case may be ; so, however, that any such modification or annulment shall be without prejudice to the validity of anything previously done or omitted to be done under that rule.

29. The Board may, with the previous approval of the State Government, make regulations consistent with this Act and the rules made thereunder for all or any of the matters to be provided under this Act by regulations and generally for all other matters for which provision is, in the opinion of the Board, necessary for the exercise of its powers and the discharge of its functions under this Act.

Power to
make
regulations.

30. (1) If any difficulty arises in giving effect to the provisions of this Act, the Government may, as occasion arises, by an order published in the *Official Gazette*, do anything not inconsistent with the provisions of this Act, which appears it to be necessary or expedient for removing the difficulty :

Power to
remove
difficulty.

Provided that, no such order shall be made after the expiry of a period of two years from the date of commencement of this Act.

(2) Every order made under sub-section (1) shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature.